

Velkou výstavu o baroku otvírají v německém Řeznu Dům bavorských dějin a Národní muzeum

9.5.2023 - | Národní muzeum

Ve středu 10. května 2023 se v německém Řezně v Muzeu bavorských dějin otvírá veřejnosti Česko-bavorská zemská výstava s názvem Baroko! Bavorsko a Čechy, kterou společně připravily Národní muzeum a Dům bavorských dějin (HDBG). V úterý 9. května ji v Katedrále sv. Petra slavnostně zahájí svými projevy bavorský ministerský předseda Markus Söder a český premiér Petr Fiala společně s ministry Markusem Blumem a Martinem Baxou. Výstavu uvede ředitel Domu bavorských dějin Richard Loibl a generální ředitel Národního muzea Michal Lukeš. Společný projekt věnovaný zrcadlení kulturních i společenských vazeb obou zemí v politicky komplikované době 17. a 18. století je vynikající přehlídkou uměleckých děl uspořádaných do pěti tematických oddílů. V prosinci letošního roku se výstava přesune do Prahy, kde ji bude možné navštívit v Historické budově Národního muzea.

Výstavu začíná Prolog: Světlo a stín, v němž je zachycena česká protihabsburská revolta a její neslavný osud zpečetěný bitvou na Bílé hoře, popravou předáků stavovského odboje a v kontrastu vzestup bavorského vévody Maxmiliána I. jmenovaného 1623 kurfiřtem jako odměna od císaře Ferdinanda II. Habsburského za vojenskou pomoc při potlačení českého povstání. Následuje druhá část Bouřlivé časy věnovaná náboženským sporům 16. a 17. století, počátkům pronikání barokního slohu do českých zemí a Bavorska, těžkému životu obyvatelstva v dobách neúrod a epidemií zasaženého navíc vleklou válkou v Evropě – tzv. třicetiletou (1618-1648). Barokní Memento mori – Pamatuj, že jsi smrtelný proniká barokním uměním do duchovního světa těžce zkoušených lidí. Třetí část – Barokní prostor. Hlavní dějiště: střední Evropa ukazuje rysy stavebního boomu v církevní a světské architektuře na příkladech staveb a profesního života velkých stavitelů i bezejmenných řemeslníků, sleduje výrazné proměny měst a krajiny na přelomu 17. a 18. století. Čtvrtá část Barokní divadlo světa je v podstatě sondou do forem a principů teatrality uplatňovaných při významných slavnostech i zábavě. Pompézní životní styl se však nezbavil válek, ať s vnějším nepřítelem Evropy – „Turkem“ či válečnou rivalitou mezi bavorskými Wittelsbachy a dynastií Habsburků. Divadlo války pak přechází v Epilog: Bavorsko, Čechy, Baroko! rekapitulující společné stylové a kulturní propojení obou zemí až do odeznívání dynamického baroka kolem roku 1730.

Autorský tým tvořený na české straně předním znalcem barokní kultury Vítem Vlnasem a za bavorskou stranu skupinou vedenou zástupcem ředitele HDBG Peterem Wolfem zobrazil na pozadí rozdílných politických osudů Bavorského vévodství a Českého království (resp. českých zemí) paradox dějin: v kontextu ničivé třicetileté války roste a posléze mohutní kulturní invencí prodchnutá barokní kultura. Její úžasné výsledky v architektuře jsou v obou zemích patrné dodnes v městech i krajině. Pro Bavorsko to byla doba mocenského výsluní, pro Čechy tzv. pobělohorské trauma usazené v naší kolektivní paměti dodnes. Velkou předností výstavy je, že neupřednostňuje jeden historický pohled na náboženskou a národní identitu nad druhý.

„Barokní epocha Bavorsku i Čechám přinesla mnohé společné prvky, kontakty a podněty. Na tom nic nemění skutečnost, že na některé historické události mají obě strany různý pohled. Naopak, tato skutečnost propůjčuje naší výstavě dynamiku. Věci společné, nadčasová krása uměleckých děl a výjimečné exponáty dávají výstavě celistvost a harmonii. Rozdílné historické pohledy a zkušenosti pak přinášejí jisté napětí, otvírají prostor pro diskusi a umožňují podívat se na věci z nadhledu.

Výstava tak dostává vskutku evropský rozměr a je nejvýznamnějším mezinárodním projektem Národního muzea v letošním roce,“ říká generální ředitel Národního muzea Michal Lukeš.

Na přelomu 17. a 18. století se Bavorsko a Čechy staly křižovatkou uměleckých a duchovních proudů ve střední Evropě. Na reprezentativním předmětovém vybavení výstavy pro všechna její témata od válečnictví a politiku přes náboženství včetně židovství, po architekturu, malířství, sochařství, divadelní, hudební a literární tvorbu se podíleli zapůjčitelé sbírek z Česka, Německa, Rakouska a Holandska. Vedle našich velkých sbírkových institucí, jako je Národní muzeum, Národní památkový ústav, Národní galerie v Praze, Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, Arcibiskupství pražské nebo Správa Pražského hradu se zde objevují předměty rozesté ve vlastnictví menších organizací, měst, far, soukromých vlastníků. Podobně vypadá i průřez zahraničními půjčiteli. Výstava představuje celkem 180 sbírkových předmětů, z toho 82 pochází z tuzemska a 25 přímo z fondů Národního muzea.

Z unikátních předmětů z českých sbírek vyniká vzácně dochovaná stolní souprava (lavabo a konvice) k obřadnímu mytí rukou, kterou daroval císař Ferdinand II. mariánskému kostelu ve Staré Boleslavi roku 1625. Špičková stříbrnická práce z Augsburgu je přímo konfrontována se stejně kvalitní augsburskou zlatnickou ukázkou protestantské křestní soupravy z roku 1630.

Barokní teatralitu a hravost prezentují výjimečně zapůjčený divadelní kostým Pallas Athény (bolerko a helma) a materiálově vzácné rekvizity (Amorův luk a toulec) ze sbírek zámku v Českém Krumlově, kde se nachází unikátní a nekompletněji dochovaná barokní divadelní scéna na světě.

Sbírkový Národního muzea reprezentuje dvoumetrový malířský model k iluzivní freskové výmalbě knihovního sálu pražského Klementina od Jana Hiebela či špičková, dosud nevystavená dřevořezba Kalvárie od Matyáše Bernarda Brauna. Nepřehlédnutelná jsou tři velkoformátová malířská plátna z českých sbírek – reprezentační portrét císaře Ferdinanda II. s narážkou na pražskou defenestraci v roce 1618, dále detailně rozfázovaná poprava vůdců stavovského povstání v Praze roku 1621 a skupinový portrét trojice úředníků při výběru dávek na panství Manětín, pocházející z ojedinělého cyklus obrazů zámeckého služebnictva a vrchnostenského personálu při jejich charakteristických činnostech. Vtip a hravost do výstavy vnáší nevšední optická hříčka v podobě lamelového portrétu Bernarda Ignáce z Martinic a jeho dvou manželek z Vlastivědného muzea ve Slaném.

Ze zahraničních předmětů je pozoruhodný ikonický obraz Alegorie Církve jako plachetnice malíře Jacoba Gerritsze Loefa z muzea v Utrechtu, který znázorňuje vítězství římskokatolické církve nad jejími náboženskými odpůrci včetně českého reformátora Jan Husa. Výjimečné insignie představují dvě přepychově zdobená žezla Univerzity v Ingolstadt či podmalba na skle s erbem kolínského arcibiskupa Arnošta Bavorského z Bavorského národního muzea v Mnichově. Výjimečný je regensburský archeologický nález mincovního pokladu z doby třicetileté války z roku 2019.

Mezi umělecké skvosty náleží kupolový model k fresce od předního německého rokokového malíře Matthiase Günthera z Diecézního muzea v Rottenburgu a Památník Marie Terezie se slonovinovým reliéfním portrétem panovnice od dvorního sochaře Nikolause Molla. Jeden z nejsuggestivnějších obrazů výstavy s námětem David a Abigail vytvořil proslulý benátský mistr Giovanni Battista Tiepolo během svého působení v arcibiskupské rezidenci ve Würzburgu. Téma Smrti ztělesňuje mramorová náhrobní deska se skeletem ze Salzburského muzea.

<https://www.nm.cz/media/tiskove-zpravy/velkou-vystavu-o-baroku-oteviraji-v-nemeckem-reznu-dum-bavorskych-dejin-a-narodni-muzeum>